JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
CARL OTTO LENZ
16 päivänä kesäkuuta 1994 *

A — Johdanto

1. Käsiteltävänä oleva asia koskee valitusta, jonka on tehnyt Publishers Association ja jonka kohteena on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 9.7.1992 antama tuomio asiassa T-66/89 [1]. Tässä tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi Publishers Associationin tekemän kanteen, jonka kohteena oli komission 12.12.1988 päivätty päätös asiassa Publishers Association — Net Book Agreements [2].

2. Valittaja on kustantajien yhteenliittymä, joka toimii Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Käsiteltävänä oleva asia koskee kahta valittajan muotoilemaa ja vuonna 1957 tekemää sopimusta. Näitä sopimuksia kutsutaan nimellä Net Book Agreements (jäljempänä NBA:t). Ensimmäisessä näistä sopimuksista ovat osapuolina kaikki valittajan jäseninä olevat kustantajat, kun taas toisessa sopimuksessa osapuolina olevat kustantajat eivät ole valittajan jäseniä. Sisällöltään molemmat sopimukset ovat hyvin samanlaisia.

3. NBA:issa on sovittu yhtenäisistä myyntiehdoista, joiden mukaan tietyt kirjat (ns. net books) on myytävä tiettyyn sovittuun hintaan, joka velvoittaa sopimusten osapuolina olevia kustantajia. Näiden vakioehtojen mukaan tukku- ja vähittäismyyjät eivät saa myydä kyseisiä kirjoja alle sovitun hinnan Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa. Poikkeuksista tähän sääntöön on sovittu itse NBA:issa, ja myös Publishers Association voi myöntää poikkeuksia tähän sääntöön antamissaan täytäntöönpanosäännöksissä, joiden antamiseen se on valtuutettu NBA:issa. Tällaisia täytäntöönpanosäännöksiä on annettu hinnanalennuksista, joita annetaan kirjastoille, suurostajille ja muille kuin ammattimaisille kirjojen välittäjille (book agents).

NBA: issa on annettu Publishers Associationille tehtäväksi valvoa sopimusten noudattamista ja vastaanottaa tässä tarkoituksessa tietoja mahdollisista kirjakauppiaiden tekemistä

* Alkuperäinen kieli: saksa.

1 — Publishers Association v. komissio, Kok. 1992, s. II-1995.

2 — EYVL 1989, L 22, s. 12.

sopimusrikkomuksista. Sopimusten osapuolina olevien kustantajien täytyy ryhtyä toimenpiteisiin niiden oikeuksiensa toteuttamiseksi, joita kustantajilla on NBA-sopimusten ja vuoden 1976 Resale Prices Actin perusteella (Yhdistyneessä kuningaskunnassa 1976 säädetty laki jälleenmyyntihinnoista), jos Publishers Association niin vaatii. Resale Prices Actin mukaan kustantajilla on oikeus vaatia Yhdistyneessä kuningaskunnassa vähittäismyyntihintojen noudattamista kaikilta niiltä, jotka tiesivät näistä hinnoista.

4. Valittaja oli antanut NBA-sopimusten ja NBA-sopimusten täytäntöönpanosäännösten lisäksi niin sanotun Code of Allowances -säännöstön, joka sisälsi säännöksiä uusien, korjattujen ja halpojen painosten, nettohinnaltaan alennettujen laitosten ja jäännöserien myyntiä varten, sekä säännöksiä kirjakerhoja varten (Book Club Regulations) ja vuosittaista maanlaajuista kirjojen alennusmyyntiä varten. Viimeisenä on mainittava, että valittaja julkaisi myös kirjakauppiaiden luetteloa (Directory of Booksellers), johon oli luetteloitu kaikki kirjakauppiaat, jotka täyttivät tietyt vaatimukset ja jotka olivat sitoutuneet noudattamaan yllä mainittuja vakioehtoja net book -tuotteiden myynnissä.

5. Tämän sopimusjärjestelmän yksityiskohtia kuvaillaan tarkemmin komission 12.12.1988 päivätyssä päätöksessä [3] ja valituksen kohteena olevassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiossa [4]. Sopimusjärjestelmää ei tutkita tässä tarkemmin, koska sillä ei ole merkitystä käsiteltävänä olevan asian kannalta. On kuitenkin syytä muistuttaa, että kaikki edellä mainitut sopimukset ja säännökset koskevat vain net book -tuotteiden myyntiä ja että jokaisella kustantajalla on oikeus päättää, haluaako se myydä tietyn kirjan net book -tuotteena. Jos kustantaja päättää myydä kirjan net book -tuotteena, sovelletaan myyntiin NBA-sopimuksia ja niihin liittyviä säännöksiä. Vähimmäismyyntihinnan asettaminen oli kuitenkin ainoastaan kustantajan oikeus.

6. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion mukaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa julkaistaan joka vuosi 40 000 uutta kirjanimikettä, joista 80 % on valittajan jäsenten kustantamia.

Vain vähäinen osa (noin 1,2 %) Yhdistyneessä kuningaskunnassa kustannetuista kirjoista viedään Irlantiin. Tämän viennin määrä on kuitenkin 80 % Irlantiin tuotavista kirjoista ja yli 50 % kaikista Irlannissa myytävistä kirjoista. Lisäksi on todettava, että net book -tuotteina myydään 75 % kaikista kirjoista, jotka myydään Yhdistyneessä kuningaskunnassa tai jotka brittiläiset kustantajat vievät Irlantiin. [5]

3 — Ks. alaviite 2, 6—30 ja 38—39 kohdat.
4 — Ks. alaviite 1, 4—16 kohdat.
5 — Ks. alaviite 1, 17—18 ja 56 kohdat.

7. Restrictive Practices Court (Yhdistyneessä kuningaskunnassa kilpailuasioissa toimivaltainen tuomioistuin) on tutkinut useasti NBA-sopimusten sallittavuutta Britannian kilpailuoikeuden kannalta. Tämä tuomioistuin totesi vuonna 1962 antamassaan yksityiskohtaisessa tuomiossa, että NBA-sopimukset eivät riko kansallista kilpailuoikeutta. [6] Tuomioistuin katsoi, että NBA-järjestelmän lopettamisen vuoksi kirjojen hinnat nousisivat, sellaisten kirjakauppojen määrä vähenisi, jotka ylläpitävät kirjavarastoja, ja julkaistujen kirjanimikkeiden määrä vähenisi ja laatu heikkenisi. Restrictive Practices Court päätyi samaan lopputulokseen vuosina 1964 ja 1968 antamissaan tuomioissa. Asiassa toimivaltainen viranomainen ilmoitti vuonna 1993, että se aikoi tutkia uudelleen NBA-järjestelmän sallittavuuden ja mahdollisesti nostaa kanteen Restrictive Practices Courtissa. [7]

8. Sen jälkeen kun Yhdistyneestä kuningaskunnasta tuli yhteisöjen jäsen, valittaja ilmoitti NBA-sopimukset ja siihen liittyvät säännökset vuonna 1973 komissiolle. Komissio teki tässä asiassa lopullisen päätöksensä vasta vuonna 1988. Tässä päätöksessä komissio päätti, että NBA-järjestelmä kokonaisuudessaan [8] rikkoi 85 artiklan 1 kohtaa niiltä osin kuin "se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan" (päätöksen 1 kohta). Komissio kieltäytyi soveltamasta NBA-järjestelmään EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohtaa, joka sisältää poikkeusmääräyksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätystä kiellosta (päätöksen 2 kohta). Komission päätöksen mukaan valittajan oli myös lopetettava välittömästi päätöksen 1 kohdassa tarkoitetut kilpailuoikeusrikkomukset (päätöksen 3 kohta) ja annettava päätös ja sen seuraamukset tiedoksi yrityksille, joita asia koski (päätöksen 4 kohta).

9. Päätöksen 69—86 kohdassa käsitellään EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta. Komissio toteaa tekemässään päätöksessä, että komission mielestä ainakin yksi 85 artiklan 3 kohdassa määrätyistä edellytyksistä jää täyttymättä, eli tässä tapauksessa "edellytys, jonka mukaan sopimuksissa ei saa asettaa yrityksille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä sopimuksessa mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi" (70 kohta). Komissio viittaa valittajan esittämään väitteeseen, jonka mukaan kirjakauppiaita ei suojattaisi tarpeeksi, jos kustantajat eivät soveltaisi yhtenäisesti sopimusten vakioehtoja. Komissio katsoo kuitenkin, että asiassa ei niinkään ollut kyse vakioehtojen yhtenäisestä soveltamisesta, vaan pikemminkin siitä, onko vähimmäishintajärjestelmä sinällään välttämätön tämän tavoitteen toteuttamiseksi. Komissio toteaa, että näitä näkökantoja on tutkittava erillään toisistaan (71 kohta).

Komissio kuvailee tämän jälkeen valittajan sen tueksi tekemiä väitteitä, että kilpailunra-

6 — [1962] 3 All E. R. 751.

7 — Yhteisöjen tuomioistuimessa pidettävään suulliseen käsittelyyn mennessä ei asiassa ole kuitenkaan suoritettu lisätoimenpiteitä.

8 — Ks. edellä 3 ja 4 kohdat.

joitukset ovat välttämättömiä (72 kohta). Valittaja väittää ensiksi, että kustantajat eivät voisi käytännössä itse ilmoittaa jokaiselle kirjakauppiaalle erikseen myyntiehdoistaan. Toiseksi, kirjakauppiaat eivät voisi soveltaa ja noudattaa suurta määrää erilaisia myyntiehtoja. Lisäksi kirjakauppiaiden pitää valittajan mukaan pystyä luottamaan siihen, että tietyn kirjan myynnissä sovelletaan samoja ehtoja jokaisen kilpailevan kirjakaupan osalta, ja valittajan mukaan NBA-järjestelmä takaa kirjakauppiaille tällaisen varmuuden. Viimeiseksi valittaja väittää, että vain valittaja voi käytännössä valvoa yhtenäisten myyntiehtojen noudattamista.

Jotta voitaisiin todeta, ovatko kilpailunrajoitukset välttämättömiä, on komission mukaan aluksi tutkittava, mitä ovat ne tavoitteet, jotka on mainittu sopimuksissa (73 kohta). Komissio toteaa tämän osalta seuraavasti:

"Valittaja väittää, että NBA-sopimusten soveltamatta jättäminen johtaisi siihen, että varastoja ylläpitävät kirjakaupat pystyisivät tilaamaan vähemmän kirjoja ja vähemmän eri kirjanimikkeitä, koska muiden kirjakauppojen halvempien myyntihintojen vuoksi vaarana olisi, että nämä kirjakaupat eivät saisi varastoissaan olevia kirjoja kaupaksi. Tästä olisi seurauksena, että varastoja ylläpitävien kirjakauppojen määrä vähenisi. Koska varastojen ja kirjojen esillepanon merkitys on olennainen kirjojen myynnin kannalta, kirjojen myynti vähenisi, kustantajat painaisivat pienempiä painoksia ja kustannukset nousisivat. Kirjojen hinnat nousisivat ottaen myöskin huomioon sen, että vähittäismyyjät vaatisivat kustantajilta suurempia alennuksia. Samanaikaisesti pienempiä painoksia ei mahdollisesti tehtäisi ollenkaan."

Muutamien lisähuomioiden jälkeen (joita käsitellään jäljempänä) komissio käsittelee edellä mainittua neljää valittajan tekemää väitettä, jotka koskevat kilpailunrajoitusten välttämättömyyttä, ja toteaa päätelmänä, että mikään näistä väitteistä ei ole vakuuttava (76—85 kohta).

10. Publishers Association nosti vuonna 1989 kanteen komissiota vastaan yhteisöjen tuomioistuimessa. Valittajan tekemän hakemuksen perusteella yhteisöjen tuomioistuimen presidentti lykkäsi 13.6.1989 antamalla määräyksellään kanteen kohteena olevan päätöksen täytäntöönpanoa. [9] Asia siirrettiin marraskuussa 1989 muutetun toimivallan jaon mukaisesti yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle, joka hylkäsi kanteen. Tuomion perusteluiden ensimmäisessä osassa (43—59 kohta) tuomioistuin käsittelee väitteitä, jotka valittaja on esittänyt

9 — Kok. 1989, s. 1693.

komission tekemän päätöksen 1 kohtaa vastaan, ja kumoaa nämä väitteet. Toisessa osassa (60—116 kohta) tuomioistuin tutkii väitteitä, jotka koskevat päätöksen 2 kohtaa, ja tuomioistuin kumoaa myös nämä väitteet. Yksi näistä väitteistä koskee väitettyä eroavaisuutta valittajan tekemien hakemuksen kohtien ja päätöksessä käsiteltyjen hakemuksen kohtien välillä (tuomion 61—70 kohta).

11. Valittaja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta:

— kumoamaan valituksen kohteena olevan tuomion,

— hyväksymään seuraavat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitetyt vaatimukset, joissa vaaditaan:

(i) komission tekemän päätöksen 2 kohdan mitätöimistä niiltä osin, kuin päätöksessä ei myönnetä poikkeusta 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta NBA-sopimuksiin ja niihin liittyviin muihin kyseisen päätöksen 1 artiklassa mainittuihin päätöksiin, sääntöksiin ja asiakirjoihin,

(ii) päätöksen 2, 3 ja 4 kohdan mitätöimistä, ja

— velvoittamaan komissio korvaamaan ne valittajan oikeudenkäyntikulut, jotka ovat aiheutuneet valittajalle valitusmenettelystä, asian käsittelystä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja turvaamistoimenpiteistä.

Valittaja pyytää yhteisöjen tuomioistuinta ratkaisemaan asian lopullisesti itse tuomioistuimen perussäännön 54 artiklan mukaisesti tai toissijaisesti palauttamaan asian yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

12. Komissio vaatii yhteisöjen tuomioistuinta:

— jättämään tutkimatta valituskirjelmän kohdissa 4 c ja d esitetyt vaatimukset,

— hylkäämään valituksen ja

— velvoittamaan valittajan korvaamaan valitusmenettelystä aiheutuvat oikeudenkäyntikulut.

13. Booksellers Association of Great Britain and Ireland (Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa toimiva kirjakauppiaiden yhteenliittymä, jäljempänä Booksellers Association) ja Clé — The Irish Book Publishers Association (irlantilaisten kustantajien yhteenliittymä, jäljempänä Clé) ovat tehneet väliintulon valittajan tueksi. Pentos Retailing Group Ltd ja Pentos plc (kirjakauppatoimintaa harjoittava yritys ja sen emoyritys, jäljempänä yhdessä Pentos) on hyväksytty väliintulijaksi komission tueksi.

B — Asian käsittely

Valituksen kohde ja tutkittavaksi ottaminen

14. Koska valittajan tekemä valituskirjelmä on tehty hieman erikoisella tavalla, on ensiksi tutkittava, mitä valitus koskee. Valituskirjelmän mukaan valittaja valittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioista ainoastaan niiltä osin kuin tuomiossa on pysytetty komission tekemän päätöksen 2—4 kohta. Tuomiosta ei sen sijaan ole valitettu siltä osin kuin tuomiossa on pysytetty päätöksen 1 kohta. Publishers Association ei näin valita ensimmäisen oikeusasteen pysyttämästä komission päätöksestä, jonka mukaan NBA-sopimukset ja siihen liittyvät päätöksen 1 kohdassa mainitut säännökset rikkovat EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

Kuten komissio on todennut valituskirjelmään tekemässään vastineessa, valitusta on rajoitettu myös edellä mainitun lisäksi. Tuomiosta ei nimittäin valiteta siltä osin kuin tuomiossa on hylätty edellä mainittu menettelyyn liittyvä väite, joka koskee väitettyä eroavaisuutta valittajan tekemien hakemuksen kohtien ja päätöksessä käsiteltyjen hakemuksen kohtien välillä. [10]

Valittaja valittaa näin siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole kumonnut komission tekemän päätöksen 2 kohtaa, jossa komissio kieltäytyy myöntämästä EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta.

15. Komissio on esittänyt valituskirjelmään tekemässään vastineessa kysymyksen, koskeeko valitus kaikkia komission tekemän päätöksen 1 kohdassa tarkoitettuja sopimuksia ja muita määräyksiä ja säännöksiä. Valittajan tekemä valituskirjelmä ei ollut tältä osin täysin selvä. Valittaja on selventänyt valituskirjelmäänsä vasta vastauksessaan yhteisöjen

10 — Katso edellä kohta 10.

tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen. Tässä vastauksessa valittaja totesi, että se oli kumonnut jo ensimmäisen asteen tuomioistuimen oikeuskäsittelyn aikana Code of Allowances -säännöstön (komission päätöksen 1 kohdan c alakohta) ja päätöksen niistä ehdoista, joita oli asetettu Directory of Booksellers -luetteloon ottamiselle (päätöksen 1 kohdan f alakohta). Nämä eivät siksi olleet valituksen kohteena. Yhteisöjen tuomioistuimen ei kuitenkaan tarvitse käsitellä enempää tätä asiaa. Jos valitus hyväksytään, on itsestään selvää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tai komissio tutkivat asian uudessa käsittelyssä ainoastaan sitä, voidaanko muiden määräysten ja säännösten osalta myöntää poikkeus perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Tuomion tarkentaminen ei tämän vuoksi ole tarpeellista. Sama koskee myös sitä tapausta, että valitus hylätään.

16. Kuten olen jo edellä maininnut, komission päätös koskee NBA:ita ja niihin liittyviä säännöksiä vain niiltä osin kuin nämä vaikuttavat jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. [11] Kuten komissio on todennut vastineessaan valittajan tekemään valituskirjelmään, päätös ei koske NBA-järjestelmää siltä osin kuin järjestelmää sovelletaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa, jos järjestelmä ei vaikuta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tässä ei ole tarpeen pohtia sitä kysymystä, voidaanko tätä teoriassa selkeää jaottelua soveltaa käsiteltävänä olevassa asiassa, koska valittaja ei ole valittanut tästä asiasta. Jätänkin siksi tutkimatta väliintulija Pentoksen esittämän väitteen, jonka mukaan NBA:iden ja niihin liittyvien säännösten soveltamisella on vaikutuksia myös Yhdistyneen kuningaskunnan ulkopuolella. Valittajan esittämällä tavalla väliintulija yrittää näin kyseenalaistaa myös sellaisen komission tekemän päätöksen kohdan, josta valittaja ei ole valittanut, mitä ei voi pitää sallittuna. [12]

17. Komissio väittää, että tietyt valittajan tekemän valituksen kohdat on jätettävä tutkimatta, koska ne koskevat tosiseikkoja eivätkä oikeuskysymyksiä. EY:n perustamissopimuksen 168 a artiklan 1 kohdan ja yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan 1 kohdan mukaan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioihin voidaan hakea muutosta vain oikeuskysymyksiä koskevilta osin. Selvyyden vuoksi tätä asiaa käsitellään kuitenkin jäljempänä kulloisenkin kanneperusteen käsittelyn yhteydessä.

11 — Komission esittämän vastineen mukaan jäsenvaltioiden välinen kauppa on tässä tapauksessa lähinnä net book -tuotteiden vientiä Yhdistyneestä kuningaskunnasta Irlantiin, sellaista kirjojen tuontia muista jäsenvaltioista Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, johon sovelletaan maahantuojan tai jakelijan toivomuksesta net book -ehtoja, ja sellaisten kirjojen jälleentuontia Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, jotka aikaisemmin on viety sieltä muihin jäsenvaltioihin (erityisesti Irlantiin).

12 — On myös syytä muistuttaa, että Pentos on itse asiassa toiminut väliintulijana komission tueksi.

Pääasian ratkaisu

aikaisemmin yhtenäinen Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin kirjamarkkina-alue jakautuu kansallisten rajojen mukaisesti kahteen alueeseen. Valittaja, Booksellers Association ja Clé kiinnittävät oikeutetusti huomiota näihin ainakin ensi silmäyksellä paradoksaalisilta vaikuttaviin seurauksiin.

Ennakkohuomiot

18. Käsiteltävänä oleva asia on usealla tapaa huomionarvoinen. Yllättävää asiassa on esimerkiksi se, että komissio on tehnyt vasta vuonna 1988 päätöksen sopimuksista, jotka oli ilmoitettu komissiolle vuonna 1973. Lisäksi on outoa, että komissio on jättänyt melkein kokonaan huomiotta Restrictive Practices Courtin tekemät päätökset, joihin valittaja on viitannut useasti asian käsittelyn aikana. Komissio viittaa sen sijaan komission itsensä paria vuotta aiemmin tekemään päätökseen, josta komissio toteaa lisäksi asian tuomioistuinkäsittelyn aikana, että tällä päätöksellä ei ole suurta merkitystä asian käsittelyn kannalta.

Valittajan esittämien väitteiden perusteella voikin epäillä, onko komission tekemä päätös tarkoituksenmukainen. Osittain merkityksellisenä voi pitää valittajan tekemää väitettä, jonka mukaan tuskin mikään kirjojen vähimmäishintajärjestelmä rajoittaa kilpailua niin vähän kuin NBA-järjestelmä. Huomionarvoinen — vaikkakaan ei asian oikeudellisen luonnehdinnan kannalta — on myös se seikka, että NBA-järjestelmää kannattaa Booksellers Associationin mukaan järjestelmään osallistuvien kustantajien lisäksi suuri osa Booksellers Associationin jäseninä olevista kirjakauppiaista. Lisäksi on huomattava, että komission päätöksen seurauksena

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiota voi myös arvostella usealla tavalla. Koska valittaja on valittanut useista tämän tuomion kohdista, käsittelen näitä kysymyksiä myöhemmin.

19. Komissio on oikeassa väittäessään, että komissiolla on tiettyä harkintavaltaa silloin, kun se harkitsee poikkeuksen myöntämistä EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan perusteella. [13] Tuomioistuimen suorittamassa komission päätöksen laillisuusvalvonnassa tämä on otettava huomioon siten, että tuomioistuin tutkii ainoastaan, onko komissio arvioinut oikein tapauksen perustana olevat tosiseikat ja onko komissio tehnyt asiassa oikeat oikeudelliset päätelmät. [14] Tällainen tutkinta kuuluu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toimivaltaan.

13 — Ks. asia 71/74, Frubo v. komissio, tuomio 15.5.1975 (Kok. 1975, s. 563, 43 kohta).

14 — Ks. yhdistetyt asiat 56 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio (Kok. 1966, s. 429, 501). Vääränä on sen sijaan pidettävä sitä Pentoksen kantaa, jonka mukaan komission 85 artiklan 3 kohdan mukainen päätös on vain silloin laiton, kun komissio on tehnyt "ilmeisen" tosiasioita koskevan virheen tai oikeudellisen virheen.

Jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon haetaan muutosta, voi muutosta hakea ainoastaan oikeuskysymyksistä. Olen jo esittänyt muualla, [15] että käsitettä "oikeuskysymys" on tulkittava suppeasti. Tällainen kanta on oikeuskäytännön mukainen, koska oikeuskäytännössä on katsottu, että valitus otetaan tutkittavaksi vain silloin, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitetään rikkoneen sitä velvoittavia oikeusnormeja. [16] Valituksen kohteena tulee olla oikeusnormien rikkominen, eikä valituksen kohteena voi olla "tosiasioiden arviointi". [17]

Valittajan esittämiä valitusperusteita on tutkittava edellä esitetyn valossa. Valittaja on käsitellyt valitusperusteita valituskirjelmässään kahdessa osassa (otsikot "Valitusperusteet" ja "Valitusperusteita tukevia oikeudellisia seikkoja"), mutta näiden kahden osan välinen suhde ei ole selvä. Koska jotkin näistä valitusperusteista ovat joka tapauksessa toistensa kanssa päällekkäisiä, käytän jäljempänä itse tekemääni jaottelua.

15 — Ks. tekemäni ratkaisuehdotus 10.2.1994 asiassa C-39/93 P, SFEI ym. v. komissio, 30 kohdasta eteenpäin, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa.

16 — Ks. asia C-283/90 P, Vidrányi v. komissio, tuomio 1.10.1991 (Kok. 1991, s. I-4339, 13 kohta); asia C-346/90 P, F. v. komissio, tuomio 8.4.1992 (Kok. 1992, s. I-2691, 7 kohta).

17 — Ks. tuomio Vidrányi (alaviite 16), 12 kohta; tuomio F. (alaviite 16), 7 kohta. Viimeisin tämän kannan mukainen tuomio on annettu asiassa C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994, (Kok. 1994, s. I-1981).

Yksittäiset valitusperusteet

(1) NBA-järjestelmän luonne

20. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt tuomion 72 kohdassa "perustavaa laatua olevan" tulkintavirheen pysyttäessään komission päätelmän, jonka mukaan NBA-järjestelmä on kollektiivinen järjestelmä, jossa jokaisen kirjakauppiaan on noudatettava samoja vähimmäismyyntihintoja tiettyjen kirjojen osalta. Valittaja väittää, että järjestelmässä yksittäiset kustantajat voivat määrätä tietyn vähimmäishinnan tietylle kirjalle *yksittäistapauksissa*, eivätkä kustantajat ole velvoitettuja määräämään näitä vähimmäismyyntihintoja. Kyseessä ei siksi ole *kollektiivinen* järjestelmä. NBA-järjestelmällä on tosin tiettyjä kollektiivisia piirteitä. Valittaja voi nimittäin järjestelmään osallistuvien kustantajien nimissä saattaa kaikkien Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa toimivien kirjakauppojen tietoon net book -tuotteiden myyntiä koskevat vakioehdot. Lisäksi järjestelmän etuna on, että kirjakauppiaat voivat toimia selkeiden ja yhtenäisten myyntiehtojen perusteella. Lisäksi myyntiehdoista on yhtenäisiä poikkeuksia. Valittaja voi myös tässä järjestelmässä valvoa vakioehtojen noudattamista. Nämä seikat eivät kuitenkaan tee valittajan mukaan NBA-järjestelmästä kollektiivista järjestelmää. Komissio on itse nimenomaisesti todennut suullista käsittelyä varten laaditussa kertomuksessaan asiassa VBVB ja VBBB [18], että NBA-järjestelmä on

18 — Ks. yhdistetyt asiat 43/82 ja 63/82, tuomio 17.1.1984 (Kok. 1984, s. 19).

"yksilöllisten hintojen määräämisjärjestelmä, jolla on tiettyjä kollektiivisia piirteitä". [19]

Booksellers Association ja Clé väittävät myös, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on käyttänyt oikeudenvastaisella tavalla käsitettä "kollektiivinen järjestelmä".

21. Komission vastaväitteen mukaan sekä komissio että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ovat olleet selvillä NBA-järjestelmän todellisesta luonteesta. Tämä käy ilmi valituksen kohteena olevan päätöksen 45 ja 95 kohdasta. Valittajan tekemä väite, joka perustuu tuomion kohdassa 72 esitettyyn, ei vaikuta tähän tosiseikkaan. Valittaja tarkastelee kyseistä tuomion kohtaa asiayhteydestään irrallisena ja antaa tuomion kohdalle merkityksen, jota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole halunnut sille antaa.

22. Komission väite on mielestäni oikeutettu. Tuomion 45 ja 95 kohta osoittaa selvästi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tiedossa on ollut, että kustantajilla ei ole velvollisuutta luokitella kustantamiaan kirjoja net book -tuotteiksi ja soveltaa NBA:issa sovittuja vakioehtoja näiden tuotteiden myyntiin. Näitä yhtenäisiä myyntiehtoja sovelletaan vain silloin, *jos* kustantaja on luokitellut kirjan net book -tuotteeksi. En ole täysin vakuuttunut siitä, onko kyseisen järjestelmän kuvaileminen *kollektiiviseksi* kovinkaan onnistunut luonnehdinta (päätelmäni poikkeaa näin erityisesti Pentoksen esittämästä kannanotosta, jonka mukaan NBA-järjestelmä on selkeästi kollektiivinen luonteeltaan). Komission asiassa VBVB ja VBBB tekemä luonnehdinta on mielestäni onnistuneempi. Toisaalta NBA-järjestelmän luonnehdinnalla ei ole käsiteltävänä olevassa asiassa olennaista merkitystä, vaikka asiasta voitaisiin keskustella pitkäänkin. Luonnehdinnalla olisi nimittäin vain silloin merkitystä, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tehnyt luonnehdinnan perusteella vääriä päätelmiä. Näin ei ole kuitenkaan käynyt käsiteltävänä olevassa asiassa, minkä osoitan jäljempänä. [20]

23. Komissio on väittänyt, että NBA-järjestelmä oli kauppaehtokartelli, koska järjestelmään osallistuvat kustantajat eivät voineet kilpailla käyttämällä toisistaan poikkeavia kauppaehtoja. Kustantaja, joka halusi käyttää tuotteissaan määrähintoja, pystyi käyttämään vain NBA:issa ja niihin liittyvissä säännöksissä luotua määrähintajärjestelmää.

Tässä ei tutkita tarkemmin sitä kysymystä, rajoittaako NBA-järjestelmä kilpailua, koska tämä kysymys koskee mahdollista 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon rikkomista, jota koskeva tuomion kohta ei ole valituksen kohteena. Sama koskee sitä valittajan suullisessa käsittelyssä esittämää väitettä, jonka

19 — Ks. ibid., s. 47.

20 — Ks. jäljempänä 24—28 kohta.

mukaan NBA-järjestelmään osallistuvat kustantajat saavat vapaasti määrätä tuotteidensa määrähinnoista soveltamatta NBA-järjestelmää.

Valittaja väittää kuitenkin, että kyseessä olevat komission väitteet merkitsevät sitä, että komissio kyseenalaistaa toisen poikkeuksen myöntämiseksi asetetun edellytyksen täyttymisen. Poikkeus voidaan nimittäin myöntää 85 artiklan 3 kohdan mukaisesti vain sillä edellytyksellä, että poikkeus ei anna yrityksille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia tuotteita. Jos komission edellä esittämä tarkoittaa tätä, on tämä väite jätettävä tutkimatta, koska komission päätös ja valituksen kohteena oleva tuomio käsittelevät *yksinomaan* edellytystä, jonka mukaan kilpailunrajoitusten on oltava välttämättömiä tavoitteiden toteuttamiseksi. Komissio on kuitenkin täsmentänyt menettelyn aikana, että komissio on ainoastaan pyrkinyt tarkentamaan lausumillaan NBA-järjestelmän sisältöä.

(2) Asia VBBB ja VBVB

24. Komission päätöksen 75 kohdassa komissio toteaa, että se on jo asiassa VBBB ja VBVB tekemässään päätöksessä [21] todennut, että "järjestelmä, jossa kollektiivisesti määrätään vähittäismyyntihintoja ja jonka seurauksena jäsenvaltioiden välinen kauppa rajoittuu, ei ole välttämätön kyseessä olevien kirjojen julkaisemisen ja jakelun tehostamiseksi". Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi tuomiossaan, ettei komission tarkoituksena ollut soveltaa asiassa VBBB ja VBVB tehtyä oikeudellista luonnehdintaa NBA-järjestelmään kilpailunrajoituksen välttämättömyyden arvioimiseksi. Komissio halusi tuomioistuimen mukaan ainoastaan viitata yleiseen periaatteeseen, jonka mukaan kilpailunrajoitukset eivät ole välttämättä sallittuja jäsenvaltioiden välisessä kaupassa, vaikka niillä olisikin jäsenvaltion sisällä suotuisia vaikutuksia (valituksen kohteena olevan tuomion 87 kohta).

25. Valittajan mukaan nämä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemät päätelmät ovat oikeudellisesti virheellisiä. NBA-järjestelmää ei voi valittajan mukaan verrata siihen järjestelmään, jota komission asiassa VBBB ja VBVB tekemä päätös koskee. Asiassa VBBB ja VBVB oli nimittäin kyse sopimuksesta, joka rajoitti kilpailua erittäin paljon, koska kustantajien *velvollisuutena* oli soveltaa määrähintajärjestelmää kustantamiinsa teoksiin. Viitatessaan tähän

21 — Ks. EYVL L 54, 25.2.1982, s. 36. Tämä päätös on ollut edellä mainitun, vuonna 1984 annetun yhteisöjen tuomioistuimen tuomion kohteena (ks. alaviite 18).

tapaukseen päätöksessään komission on siksi tehnyt vakavan virheen, joka on jäänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelta huomaamatta.

Valittaja väittää, että komissio on tehnyt oikeudellisen virheen siinäkin tapauksessa, että sen tarkoituksena on ollut ainoastaan viitata asiassa VBBB ja VBVB ilmaistuun periaatteeseen. Valittajan tarkoituksena ei nimittäin ole koskaan ollut väittää, että NBA-järjestelmää tulisi soveltaa jäsenvaltioiden välisessä kaupassa, koska järjestelmällä oli suotuisia vaikutuksia jäsenvaltion sisällä. Valittajan pääväitteenä on sen sijaan ollut, että NBA-järjestelmä on välttämätön, jotta "irlantilaiset kuluttajat voisivat nauttia samoista eduista kuin kuluttajat Yhdistyneessä kuningaskunnassa".

26. Komissio ja Pentos eivät kiistä sitä, että NBA-järjestelmä ja asiassa VBBB ja VBVB tarkoitettu sopimus poikkeavat olennaisesti toisistaan. Komissio toteaa kuitenkin uudelleen, että edellä mainitussa päätöksen kohdassa komission tarkoituksena oli ainoastaan muistuttaa tietystä yleisestä periaatteesta, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut tuomiossaan. Komission päätökseen sisältyvien lausumien tarkoituksena ei ole ainoastaan asianosaisten tekemien väitteiden käsittely. On nimittäin toivottavaa, että komissio esittää päätöksessään asiassa välttämättä käsiteltävien seikkojen lisäksi sellaisia yleisiä kannanottoja, jotka opastavat muita taloudellisia toimijoita. Valittaja ei ole myöskään kiistänyt, ettei kyseisessä päätöksen kohdassa ilmaistu periaate olisi sinällään oikea.

27. Minun on myönnettävä, että komission väitteet vaikuttavat hämmästyttäviltä. Komissio ei viittaa päätöksensä 85 artiklan 3 kohtaa koskevassa osassa mihinkään muuhun komission päätökseen (tai tuomioistuimen tuomioon) kuin päätökseen asiassa VBBB ja VBVB, ja tämäkään viittaus ei ole komission ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan merkityksellinen päätöksen kannalta, vaan viittaa ainoastaan yleiseen periaatteeseen. Kuten valittaja on esittänyt, tämä merkitsee, että viittauksella ei ole merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa tehdyn päätöksen kannalta. On myös vaikea ymmärtää, miksi komissio antaisi kyseisessä päätöksessä muille taloudellisille toimijoille ohjeeksi periaatteen, jolla ei ole merkitystä päätöksen kannalta. Tällaisten väitteiden perusteet ovat heikot, ja kuvaavaa onkin, että komission lausumat käsiteltävänä olevassa asiassa ovat erittäin varovaisia. Voikin epäillä, että komissio on sittenkin ollut käsiteltävänä olevan asian päätöstä tehdessään sillä kannalla, että päätöksellä asiassa VBBB ja VBVB oli merki-

tystä käsiteltävänä olevan asian kannalta. Tähän viittaa myös se seikka, että tähän aikaisempaan päätökseen viitataan tekemättä selväksi niitä eroja, joita näillä kahdella asialla on. Komission sanavalinta (jo-sanan käyttäminen) voisi olla myös — vaikkakin vähäinen — osoitus siitä, että komission tarkoituksena on ollut soveltaa edellä mainittua periaatetta *molemmissa* asioissa. Komissio olisi siten todellakin olettanut, että merkityksellinen kysymyksenasettelu koski sitä, oliko NBA-järjestelmän soveltaminen jäsenvaltioiden väliseen kauppaan välttämätön, jotta saataisiin aikaan sellaisia suotuisia vaikutuksia, joita järjestelmän soveltamisella on saavutettu *Yhdistyneessä kuningaskunnassa*.

28. Olen silti tehnyt pitkän pohdinnan jälkeen sen päätelmän, että tämä valituksen kohta on hylättävä. Komission päätöksen perusteella ei voi olla varma, perustuuko kieltäytyminen myöntämästä poikkeusta päätöksen 75 kohdassa esitettyihin seikkoihin. Päätöksen 76—85 kohdassa tutkitaan sitä vastoin neljä valittajan tekemää väitettä, joilla valittaja yrittää perustella kilpailunrajoituksen välttämättömyyden. Komissio toteaa oikeutetusti, että näiden väitteiden käsitteleminen olisi ollut turhaa, jos päätös perustuisi 75 kohdassa esitettyyn ja erityisesti kyseiseen kohtaan sisältyvään viittaukseen, jossa viitataan päätökseen asiassa VBBB ja VBVB. Tapa, jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut valituksen kohteena olevassa päätöksessä kyseistä viittausta, on siten hyväksyttävissä, vaikka tätä tulkintaa voikin tietyllä tapaa arvostella. Katsonkin siten, että kyseisessä asiassa ei ole tehty oikeudellista virhettä.

(3) NBA-järjestelmän tarkoitus ja mahdolliset vaihtoehdot

29. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on oikeudenvastaisesti hyväksynyt komission tavan tulkita kilpailunrajoituksen välttämättömyyttä koskevaa edellytystä. Valittajan mukaan ei ole mahdollista tulkita välttämättömyyttä koskevaa edellytystä ennen kuin on tutkittu, mitä tavoitteita NBA-järjestelmällä pyritään saavuttamaan, onko nämä tavoitteet tosiasiassa saavutettu (tai missä määrin ne on saavutettu) ja onko olemassa muita keinoja saavuttaa kyseiset tavoitteet rajoittamalla vähemmän kilpailua. Komissio on tosin todennut päätöksen 75 kohdassa, että "asianosaiset [olisivat voineet] käyttää vähemmän kilpailua rajoittavia keinoja tehostaakseen kirjojen kustantamista ja jakelua". [22] Komissio ei ole kuitenkaan täsmentänyt, mitä kilpailua vähemmän rajoittavia keinoja se tarkoittaa.

30. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli hyvin perillä NBA-järjestelmän tavoitteista. Komissio ei ole tutkinut tarkemmin sitä, toteuttaako NBA-järjestelmä tosiasiassa sille asetettuja tavoitteita, vaan on tutkinut ainoastaan, onko olemassa joitain kilpailua vähemmän rajoittavia keinoja. Tällainen menettelytapa on perusteltu, ja sillä on tiettyjä etuja hallintomenettelyn sujuvuuden kannalta. Ensim-

22 — Saksankielisessä tekstissä käytetään tässä ilmausta "olisi pitänyt". Autenttisen englanninkielisen tekstin perusteella on kuitenkin selvää, että tässä ei tarkoiteta mitään velvollisuutta, vaan viitataan ainoastaan muiden keinojen olemassaoloon.

mäisen oikeusasteen tuomioistuin ei perustellusti puutu komission suorittamaan asian käsittelyyn. Lisäksi tässä valitusperusteessa on kyse tosiasioita koskevasta seikasta, joka ei voi olla valituksen kohteena.

Lisäksi komission mukaan komissiolla ei ole velvollisuutta täsmentää 85 artiklan 3 kohdan mukaista poikkeusta hakevalle, mitä ovat ne kilpailua vähemmän rajoittavat vaihtoehtoiset keinot, joilla olisi voitu saavuttaa järjestelyn tavoitteet. Lisäksi komissio toteaa, että se on (toisin kuin valittaja väittää) myös esittänyt yhden vaihtoehtoisen keinon, nimittäin yksilölliset määrähintasopimukset. Valittajan olisi pitänyt osoittaa, että tällainen vaihtoehtoinen keino ei ole toteuttamiskelpoinen. Valittaja ei kuitenkaan ole esittänyt tällaista näyttöä.

31. Tässä käsiteltävät valitusperusteet on mielestäni jaettava kahteen osaan. Valittaja valittaa toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen hyväksymistä komission menettelytavoista komission tutkiessa hakemuksia, jotka on tehty 85 artiklan 3 kohdan mukaisen poikkeuksen saamiseksi. Lisäksi valittaja valittaa siitä, että komissio ei ole täsmentänyt, mitä vaihtoehtoja on olemassa NBA-järjestelmälle.

32. Komission menettelytapojen laillisuuden osalta on mielestäni lähdettävä siitä, että kyseessä ei ole sellainen seikka, joka voidaan tutkia valitusmenettelyssä. Komissio on tehnyt oikeudellisen virheen ainoastaan silloin, jos se on tutkinut 85 artiklan 3 kohtaa koskevan hakemuksen perustaen tutkinnan väärille olettamille. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös tehnyt oikeudellisen virheen, jos se on hyväksynyt tuomiossaan oikeudellisesti virheellisen menettelyn.

Mielestäni komission menettelytapoja ei kuitenkaan voida arvostella sellaisenaan. Poikkeuksen myöntämisen edellytyksenä on 85 artiklan 3 kohdan mukaisesti, että tietty sopimus tehostaa tuotantoa tai tuotteiden jakelua taikka edistää teknistä tai taloudellista kehitystä jättäen kuluttajille kohtuullisen osuuden näin saatavasta hyödystä, asettamatta asianosaisille yrityksille rajoituksia, jotka eivät ole välttämättömiä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi, taikka antamatta näille yrityksille mahdollisuutta poistaa kilpailua merkittävältä osalta kysymyksessä olevia tuotteita. Poikkeus voidaan myöntää vain silloin, jos sopimus täyttää kaikki neljä tässä mainittua edellytystä. Kieltäytyminen myöntämästä poikkeusta on jo silloin perusteltu, kun sopimus ei täytä *yhtä* näistä edellytyksistä. Komissio on siksi toiminut oikein tutkiessaan ainoastaan sitä, ovatko NBA-järjestelmästä aiheutuvat kilpailunrajoitukset välttämättömiä niiden tavoitteiden toteuttamiseksi, joita järjestelmällä pyritään toteuttamaan. Jos tätä koskeva edellytys ei täyty, ei komission siten tarvitse tutkia muita 85 artiklan 3 kohdassa mainittuja edellytyksiä.

33. On itsestään selvää, että komission ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on ensiksi tutkittava, mitä suotuisia vaikutuksia NBA-järjestelmällä voidaan aikaansaada. Tältä osin yhdyn siten valittajan esittämään. Jos tutkitaan sitä, ovatko tietyt kilpailunrajoitukset välttämättömiä tiettyjen *tavoitteiden toteuttamiseksi*, on ensiksi tutkittava, mitä nämä tavoitteet ovat. Komissio voi sitä vastoin jättää tutkimatta, *toteutuvatko* nämä tavoitteet, jos on selvää, että kyseiset kilpailunrajoitukset eivät ole välttämättömiä näiden tavoitteiden toteuttamiseksi.

Komissio väittää, että se on tiedostanut päätöksen 73 kohdassa [23] sen hyödyn, jota NBA-järjestelmästä saadaan ja johon valittaja on vedonnut; komissio myöntää olettaneensa asian käsittelyssä, että NBA-järjestelmästä todellakin on hyötyä. Kyseisessä päätöksen kohdassa käsitellään juuri niitä järjestelmän etuja, joihin valittaja on vedonnut poikkeuksen myöntämiseksi: ilman NBA-järjestelmää kirjojen hinnat nousisivat, julkaistujen kirjanimikkeiden määrä laskisi ja varastoja ylläpitävien kirjakauppojen määrä vähenisi. NBA-järjestelmällä on toisin sanoen valittajan mukaan suotuisia vaikutuksia, koska se takaa alhaisemmat kirjojen hinnat ja monipuolisen kirjojen tarjonnan (ja myös sellaisten kirjojen tarjonnan, joiden kysyntä on pieni) sekä varmistaa, että varastoja ylläpitävien kirjakauppojen määrä on tarpeeksi suuri. Komissio ei ole kiistänyt, että 85 artiklan 3 kohdassa tarkoitetaan juuri tällaista hyötyä, joten komissio ei ole käsitellyt tähän edellytykseen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi on tunnustettava, että olen vakuuttunut järjestelmästä saatavasta hyödystä sen perusteella, mitä Booksellers Association on esittänyt asian suullisessa käsittelyssä. Väliintulija esitti, että varastoja ylläpitävien kirjakauppojen suuri määrä takaa kirjojen jakelun parhaan mahdollisen toteutumisen, mikä on kaikkien edun mukaista. [24]

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös havainnut tämän NBA-järjestelmästä saatavan hyödyn. Valituksen kohteena olevan tuomion 72 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tekee yhteenvedon yllä mainituista komission lausumista. NBA-järjestelmän tavoitteena on tuomioistuimen mukaan estää sellainen varastojen pieneneminen, jonka seurauksena otettavat painokset pienenisivät, [25] samoin kuin estää kirjojen hintojen nousu ja sellaisten kirjanimikkeiden

23 — Ks. edellä kohta 9.

24 — Tässä suhteessa asia poikkeaa yhteisöjen tuomioistuimen 29.10.1980 antamasta tuomiosta yhdistetyissä asioissa 209/78, 215/78 ja 218/78, van Landewyck v. komissio (Kok. 1980, s. 3125). Tässä tuomiossa tuomioistuin katsoi (184 kohdassa), että kauppiaiden suuri määrä ei välttämättä ole edellytys sille, että tuotteiden jakelu tehostuu 85 artiklan 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla. On pidettävä mielessä, että kyseisessä tapauksessa oli kyse tupakkatuotteiden jakelusta.

25 — Englanninkielisessä tekstissä tässä mainittu syy—seurausuhde on käännetty toisin päin ("...to avoid the decline in stock levels which would result from shorter print runs"). Kyseinen lauselma on kuitenkin luultavasti kirjoitettu epähuomiossa, eikä kyseessä ole varsinainen virhe.

väheneminen, joista otetaan vain pieniä painoksia. Voi kuitenkin kysyä, onko tuomioistuin todellakin toistanut tässä valittajan tarkoittamat NBA-järjestelmän tavoitteet. Silmiinpistävää on ennen kaikkea se, että varastoja ylläpitävien kirjakauppojen määrän vähenemistä ei mainita. Tätä mahdollista laiminlyöntiä ei tässä kuitenkaan tutkita tarkemmin, koska se ei ole valituksen kohteena. Toisaalta tuomioistuimen puolesta puhuu se seikka, että se on tuomion 72 kohdassa ottanut huomioon komission päätöksen 73 kohdassa esitetyt seikat.

34. Jos komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ovat ottaneet huomioon NBA-järjestelmän *tavoitteet*, ei tämä vielä tarkoita sitä, että ne ovat arvioineet oikein kyseisten tavoitteiden *sisällön*. Komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät ole valittajan väitteiden mukaan ymmärtäneet sitä valittajan keskeisenä pitämää tosiseikkaa, että NBA-järjestelmä on välttämätön sen takia, että se takaa mainittujen tavoitteiden toteutumisen *myös Irlannissa*. Tätä kysymystä, joka on käsiteltävänä olevan asian kannalta olennainen, on mielestäni käsiteltävä yhdessä sen valituksen kohdan kanssa, joka koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 84 kohdassa ilmaisemaa päätelmää. [26]

35. Seuraavaksi käsittelen sitä valittajan tekemää väitettä, jonka mukaan komissio ei ole täsmentänyt, mitä ovat ne kilpailua vähemmän rajoittavat vaihtoehtoiset keinot, joilla voidaan toteuttaa NBA-järjestelmän tavoitteet. Komissio viittaa tämän osalta perustellusti yhteisöjen tuomioistuimen tuomioon asiassa VBVB ja VBBB. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kyseisessä tuomiossa, että poikkeusta hakevat asianosaiset ovat ensi kädessä velvollisia antamaan komissiolle "näyttöä siitä, että poikkeus on taloudellisesti perusteltu, ja kehittämään vaihtoehtoisia järjestelyjä, jos komissio esittää vastaväitteitä. Komissio voi puolestaan ehdottaa yrityksille vaihtoehtoja, mutta komissiolla ei ole oikeudellista velvollisuutta tehdä tätä...". [27] Jos komissio kuitenkin asettaa kyseenalaiseksi kilpailunrajoituksen välttämättömyyden, komission on ilmaistava ne vaihtoehdot, joiden perusteella komissio on tehnyt tällaisen päätelmän. Muussa tapauksessa komissio voisi valittajan havainnollisesti esittämällä tavalla täysin vapaasti hylätä poikkeusta koskevan hakemuksen toteamalla *in abstracto* ja ilman tarkempia perusteluita, että kilpailunrajoitus ei ole välttämätön.

Komissio on kuitenkin — toisin kuin valittaja on väittänyt — ilmaissut, mitä vaihtoehtoisia keinoja se tarkoittaa päätöksessään. Komission päätöksen 74 ja 82 kohdan mukaisesti komissio piti mahdollisena vaihtoehtoisena keinona vähittäismyyntihintoja

26 — Ks. jäljempänä kohdasta 37 eteenpäin.

27 — Ks. ibid. VBVB ja VBBB (alaviite 18), 52 kohta. Ks. myös asia 42/85, Remia v. komissio, tuomio 11.7.1985 (Kok. 1985, s. 2545, 45 kohta).

koskevia yksittäisiä sopimuksia (individual resale price maintenance agreements). [28] Kuten komissio on esittänyt, komission ei tarvitse päättää vielä tässä vaiheessa, ovatko tällaiset yksilölliset sopimukset 85 artiklan vastaisia. Komissio ei nimittäin vielä tässä vaiheessa voi tietää, millaisia tällaiset yksilölliset sopimukset olisivat sisällöltään. Komissio ottaa kantaa yksilöllisiin sopimuksiin vasta sitten, kun sopimukset on ilmoitettu komissiolle. Tässä yhteydessä on riittävää, että komissio on osoittanut, että NBA-järjestelmä ei ole ainoa mahdollinen vaihtoehto toteuttaa kyseessä olevat tavoitteet. Valittajan velvollisuutena oli siten näyttää, että kyseiset kustantajien ja kirjakauppiaiden väliset yksilölliset sopimukset eivät pystyneet toteuttamaan NBA-järjestelmän mukaisia tavoitteita. Komission menettely ei siten ollut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan oikeudenvastainen, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi valittajan nostaman kanteen. [29] Tämän vuoksi menettelyä koskeva valituksen kohta on myöskin hylättävä.

jälkeen, kun valittaja oli itse kieltäytynyt toteuttamasta komission ehdottamia vaihtoehtoja. Vaikka komissio on voinut tietyissä tapauksissa hylätä poikkeusta koskevan hakemuksen ehdottamatta vaihtoehtoisia keinoja, olisi komission pitänyt tehdä käsiteltävänä olevassa asiassa poikkeus tästä pääsääntöisestä käsittelymenettelystä. Kyseessä olivat nimittäin sopimukset, joita oli sovellettu pitkään ja jotka palvelivat yleistä etua.

Mielestäni tässä ei ole tarpeellista käsitellä yksityiskohtaisesti väliintulijan asiassa esittämiä kannanottoja. Kuten komissio on asiassa esittänyt, kyseessä on uusi oikeudellinen väite, jota ei voida ottaa tutkittavaksi valitusmenettelyssä. Joka tapauksessa on korostettava, että yhteisöoikeudessa ei tunneta väliintulijan väittämää oikeussääntöä.

(4) Valituksen kohteena olevan tuomion 84 kohta

36. Booksellers Association on esittänyt, että komission ei olisi pitänyt ainoastaan tyytyä hylkäämään poikkeusta koskeva hakemus, vaan sen olisi pitänyt neuvotella valittajan kanssa mahdollisista vaihtoehtoisista sopimusjärjestelyistä. Komission olisi pitänyt kieltäytyä myöntämästä poikkeusta vasta sen

37. Valittaja on esittänyt kaksi valitusperustetta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 84 kohdassa esittämiä päätelmiä vastaan, mutta näistä valitusperusteista ainoastaan toista on tutkittava tässä tarkemmin. Alustavasti on mainittava, että tuomioistuin on mainitussa tuomion kohdassa

28 — Vertaa myös päätöksen 74 kohta.

29 — Ks. valituksenalaisen tuomion 90 kohta.

hylännyt valittajan väitteen, jonka mukaan NBA-järjestelmä sortuisi, jos sitä sovellettaisiin ainoastaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

38. Valittaja väittää ensiksikin, että se ei ole koskaan esittänyt kyseistä väitettä, jota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on käsitellyt tuomiossaan. Komissio väittää tältä osin toisin. Toisaalta valitusperuste olisi komission mukaan hylättävä myös, vaikka valittaja ei olisikaan tehnyt kyseistä väitettä. Komission mukaan on nimittäin vaikea ymmärtää, mitä vaikutusta sellaisten väitteiden käsittelyllä, joita valittaja ei ole tehnyt, on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemiin päätelmiin niistä väitteistä, jotka valittaja *on esittänyt*.

Mielestäni on turhaa tutkia, onko valittaja todellakin esittänyt kyseisen väitteen asian käsittelyn kuluessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa tuomion 82 kohdassa, että valittaja on itse myöntänyt asian suullisessa käsittelyssä, että NBA-järjestelmän soveltamisalueen rajaaminen Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ei romuttaisi järjestelmää kokonaisuudessaan. On hieman outoa, miksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuitenkin tuomion 84 kohdassa käsitellyt kyseisen väitteen ja hylännyt sen. Tuomioistuin on luultavasti toiminut epähuomiossa. Joka tapauksessa tuomioistuimen toiminta antaa aiheen epäillä, että tuomioistuin ei ole käsitellyt asiaa huolellisesti. Toisaalta asian oikeudellisen luonnehdinnan kannalta tällä ei ole merkitystä, mihin myös komissio on viitannut, koska tuomioistuimen ylimääräisillä lausumilla ei ole vaikutusta siihen, että tuomioistuin on asianmukaisesti käsitellyt asiassa todellisuudessa esitetyt väitteet. Valitusperuste, joka koskee tällaisia turhia lausumia, on siksi ilman vaikutusta [30].

39. Vaikeammin ratkaistavia ovat kysymykset, joita tuomion 84 kohtaa koskeva valitusperuste herättää. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkää tässä tuomion kohdassa valittajan edellä käsitellyn väitteen toteamalla, että kilpailua rajoittavalle määrähintajärjestelmälle ei voida myöntää poikkeusta sillä perusteella, että haluttaisiin säilyttää kilpailunrajoituksen positiiviset vaikutukset tietyn jäsenvaltion sisällä. Tuomiossa todetaan, että:

"Valittaja ei voi Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimivien kustantajien yhteenliittymänä vedota kielteisiin vaikutuksiin Irlannin markkinoilla, vaikka Irlannin markkinat kuuluisivatkin samaan kielialueeseen."

30 — Ks. asia C-244/91 P, Pincherle v. komissio, tuomio 22.12.1993 (Kok. 1993, s. I-6965, 31 kohta).

40. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt tässä tuomion kohdassa ilmeisen virheen. Sellainen 85 artiklan 3 kohdan mukaisen hakemuksen tekijä, joka hakee poikkeusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttavalle sopimukselle, ei voisi vedota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkinnan mukaan sellaisiin suotuisiin vaikutuksiin, joita sopimuksella on toisissa jäsenvaltioissa. Kantaja väittää korostaneensa koko ajan, että NBA-järjestelmä on välttämätön sen takia, että Irlannin markkinoilla saavutettaisiin samoja etuja kuin Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Booksellers Association ja Clé tukevat valittajaa tämän väitteen osalta.

41. On kiistatonta, että edellä mainitussa tuomion kohdassa on tehty ilmeinen oikeudellinen virhe. Poikkeuksen myöntämisen edellytyksenä on mainittu 85 artiklan 3 kohdassa, että sopimuksella on tiettyjä positiivisia vaikutuksia. Tässä määräyksessä ei lausuta mitään siitä, *missä* näiden positiivisten vaikutusten on ilmettävä. On itsestään selvää, että tämän määräyksen kannalta merkityksellisiä ovat kaikki yhteisöjen alueella ilmenevät positiiviset vaikutukset. EY:n perustamissopimuksen kilpailuoikeusmääräysten tavoitteena on taata sisämarkkinoiden toimiminen. Tämän tavoitteen vastaista olisi, jos tietyssä jäsenvaltiossa toimiva taloudellinen toimija ei voisi vedota 85 artiklan 3 kohdan mukaisessa menettelyssä muissa jäsenvaltioissa saavutettaviin hyötyihin. Tämä toteamus on niin itsestään selvä, ettei sitä tarvitse käsitellä tässä enempää.

42. Komissio myöntää, että tätä tuomion kohtaa ei ole helppo ymmärtää, ja toteaa, että komission tekemät päätelmät poikkeavat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemistä päätelmistä. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kyseisillä toteamuksilla ei ole merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa, koska ne liittyvät sellaisiin valittajan tekemien väitteiden käsittelyyn, joita valittaja ei todellisuudessa ole tehnyt. Valittaja on tietysti voinut vedota Irlannin markkinoilla saavutettavaan hyötyyn. Valittaja ei ole kuitenkaan pystynyt osoittamaan, että NBA-järjestelmän soveltamisalan rajaamisella Yhdistyneeseen kuningaskuntaan olisi joitain kielteisiä vaikutuksia Irlannin markkinoilla. Valitusperuste on siksi komission mukaan merkityksetön.

43. Komissio ei ole kuitenkaan kovin vakuuttava argumentoinnissaan. Valituksenalaisen tuomion 84 kohtaa voidaan — kuten sanottu — pitää turhana, ja se voidaan siksi jättää käsittelemättä. Kyseistä kiistanalaista lausumaa voidaan pitää myös 84 kohdan muodostamassa kokonaisuudessa sanamuotonsa perusteella *obiter dictum* -lausumana, mikä vähentää entisestään sen merkitystä. Valitukset, jotka koskevat tätä lausumaa *sellaisenaan*, ovat siksi turhia. Ei voi kuitenkaan kieltää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ilmaisee kyseisessä tuomion kohdassa päätelmänsä, jonka mukaan valittaja ei voi poikkeuslupaa hakiessaan vedota Irlannin markkinoilla saavutettavaan hyötyyn. Kuten olen edellä jo todennut,[31] kilpailunrajoituksen välttämättömyyttä voidaan arvioida vasta sitten, kun sopimuksen tavoitteet ovat selvillä. Käsiteltävänä olevassa asiassa näihin tavoitteisiin kuuluu tiettyjen positiivisten vaikutusten aikaansaaminen *myös Irlannissa*.

31 — Ks. edellä 33 kohta.

Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole havainnut tätä seikkaa, se on tutkinut kilpailunrajoituksen välttämättömyyttä vääristä (epätäydellisistä) lähtökohdista. Kyseessä on siksi mielestäni oikeudellinen virhe, jonka perusteella tuomion julistaminen mitättömäksi on perusteltua, koska virhe on perustavaa laatua oleva.

44. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että valitus on hylättävä, jos "tuomion perusteluiden osa rikkoo yhteisöoikeutta, mutta tuomio on sinällään muiden perusteiden vuoksi perusteltu". [32] Jos tämän mukaisesti komission päätös on perusteltu, voidaan päätös pysyttää siitä huolimatta, että päätöksen perusteluissa on oikeudellinen virhe. Pysyttämisen edellytyksenä on kuitenkin, että komissio oli kilpailunrajoituksen välttämättömyyttä tutkiessaan selvillä valittajan väittämistä sopimusjärjestelyn positiivisista vaikutuksista.

45. Komission valitusmenettelyssä esittämän perusteella voi kuitenkin epäillä, onko komissio ollut tietoinen sopimusjärjestelyn eduista. Tekemässään vastineessa komissio viittaa siihen tosiseikkaan, että Irlantiin suuntautuva vienti oli vain noin 1,2 % Yhdistyneen kuningaskunnan kirjojen tuotannosta. Ei voi siksi olettaa, että NBA-järjestelmän soveltamisalan rajaamisella Yhdistyneeseen kuningaskuntaan olisi vaikutuksia kustantajien toimintaan tällä markkina-alueella. Painosten suuruus, kustannukset ja britannialaisten kustantajien julkaisemien kirjojen määrä tai valikoima ei muuttuisi mainittavasti. Irlantilaiset kirjojen ostajat nauttisivat siksi edelleen samoista eduista kuin britannialaiset kirjojen ostajat. Komission mukaan ei ole myöskään pelättävissä, että varastoja ylläpitävien kirjakauppojen määrä vähenisi *Yhdistyneessä kuningaskunnassa*. Mahdollisia vaikutuksia kirjakauppojen määrään *Irlannissa* komissio käsittelee kuitenkin vain alaviitteessä. Silmiinpistävää on myös, että komissio on muuttanut vastauksessaan valittajalle argumentointiaan ja perustelee kantaansa tavalla, joka poikkeaa huomattavasti siitä, mitä komissio on esittänyt asian käsittelyssä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Tällä perusteella syntyy vaikutelma, että komissio ei ole alun perin ottanut huomioon mahdollisia vaikutuksia Irlannin kirjamarkkinoilla.

46. Tätä olettamaa vahvistavat myös komission lausumat, jotka koskevat valittajan vastauksessa esittämiä väitteitä. Valittaja on nimittäin väittänyt, että se on koko menettelyn ajan viitannut niihin kielteisiin seurauksiin, joita NBA-järjestelmän poistamisella

32 — Ks. asia C-30/91 P, Lestelle v. komissio, tuomio 9.6.1992 (Kok. 1992, s. I-3755, 28 kohta).

olisi irlantilaisille kirjakauppiaille ja välillisesti kirjojen ostajille ja kustantajille. Komissio tulkitsee tämän väitteen niin, että valittaja on perustellut poikkeuslupahakemustaan sillä, että NBA-järjestelmällä on positiivisia vaikutuksia myös kantajan jäsenten kilpailijoille. Tällaista näkökantaa on pidettävä vähintäänkin epätavallisena. Tuomion 84 kohdassa lausuttua voi ehkä selittää sillä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut asiaa komission esittämien lausumien perusteella.

Komission lausumat todistavat, että komission edustajilla on mielikuvitusta ja kekseliäisyyttä, mutta muussa suhteessa ne eivät vakuuta. Clé on selventänyt yhteisöjen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä, miten valittajan edellä mainittu väite on ymmärrettävä. Clén mukaan kyse on irlantilaisten varastoja ylläpitävien kirjakauppojen olemassaolosta ja elinkelpoisuudesta. Näiden kirjakauppojen olemassaolosta hyötyvät tietysti — välillisesti — myös irlantilaiset kustantajat. Valittajan väitteet ovat siksi täysin johdonmukaisia ja järkeenkäypiä. Komission lausumat sen sijaan kääntävät paremminkin huomion pois käsiteltävän asian varsinaisista ongelmista. Komission lausumat olisivat olleet turhia, jos se olisi esittänyt konkreettista näyttöä sen kantajan väitteen kumoamiseksi, jonka mukaan komissio ei ollut ollenkaan tai tarpeeksi ottanut huomioon mahdollisia vaikutuksia Irlannin kirjamarkkinoilla.

47. Tietyllä lailla perusteltuna voidaan pitää valittajan esittämää vaatimusta, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuimen olisi julistettava mitättömäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio ja komission päätös ja komission olisi päätettävä uudestaan valittajan tekemästä poikkeusta koskevasta hakemuksesta. Olen silti sitä mieltä, että tässä käsiteltävä valitusperuste on hylättävä. Valittaja ei nimittäin ole pystynyt osoittamaan, että komissio ei ole päätöstä tehdessään ottanut huomioon NBA-järjestelmän positiivisia vaikutuksia Irlannin kirjamarkkinoiden rakenteeseen. Komissio on tutkinut päätöksen 76—85 kohdassa kaikki konkreettiset väitteet, joilla valittaja perustelee NBA-järjestelmän välttämättömyyden. Ei voida todeta, että komissio olisi tutkinut väitteet vain Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevilta osin. Komission lausumissa viitataan päinvastoin kaksi kertaa nimenomaisesti Irlantiin. [33] Valittajan olisi siksi pitänyt osoittaa, että NBA-järjestelmän soveltaminen jäsenvaltioiden väliseen kauppaan oli välttämätöntä tiettyjen positiivisten vaikutusten aikaansaamiseksi Irlannissa. Tätä valittaja ei kuitenkaan ilmeisesti tehnyt. Valittaja on ainoastaan esittänyt neljä yleistä väitettä painottamatta erityisesti vaikutuksia Irlannissa.

33 — Ks. 77 ja 81 kohta.

Koska ei voida katsoa komission ymmärtäneen väärin kilpailunrajoituksilla tavoiteltuja tavoitteita sen tutkiessa kilpailunrajoituksen välttämättömyyttä, on tässä käsitelty valitusperuste hylättävä kaiken edellä mainitun perusteella.

(5) Restrictive Practices Courtin päätökset

48. Käsittelen vielä lyhyesti muita Booksellers Associationin tässä yhteydessä esittämiä väitteitä. Väliintulija on väittänyt, että komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät ole ottaneet asianmukaisesti huomioon NBA-järjestelmän merkitystä Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin muodostamalla yhtenäisellä kielialueella. Yhdenvertaisuusperiaatteen vastaista on turvata tiettyjä etuja yhden alueen asukkaille ja kieltää samat edut toisen alueen asukkailta. Tällainen argumentaatio on kuitenkin perusteeton. Yhdenvertaisuusperiaatetta ei ole loukattu, jos valittaja ei ole pystynyt näyttämään, että NBA-järjestelmä on välttämätön tiettyjen positiivisten vaikutusten aikaansaamiseksi.

Booksellers Association on lisäksi väittänyt, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pysyttämä komission päätös johtaisi siihen, että yhtenäinen markkina-alue jakautuisi kahtia kansallisten rajojen mukaisesti. Tästä väitteestä on kuitenkin todettava, että EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan mukaisesti päätöksessä käsiteltiin NBA-järjestelmän valtionsisäisen soveltamisen sijasta ainoastaan jäsenvaltioiden välistä kauppaa koskevia seikkoja.

49. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa tuomion 77 kohdassa valittajan väittäneen sellaista, mitä valittaja ei ole missään asian käsittelyn vaiheessa esittänyt. Tässä tuomion kohdassa todetaan, että valittaja on väittänyt, että Restrictive Practices Courtin NBA-järjestelmän välttämättömyyttä koskeva toteamus koskee sekä kotimaisten kirjojen myyntiä Yhdistyneessä kuningaskunnassa että jäsenvaltioiden välistä kirjojen kauppaa. Valittaja täsmentää, että se on ainoastaan esittänyt, että sen britannialaiselle tuomioistuimelle esittämä näyttö ja tämän tuomioistuimen tekemät päätelmät ovat merkityksellisiä sekä Irlannin että Yhdistyneen kuningaskunnan osalta. Komissio ei ole esittänyt mitään perusteluita sille päätelmälleen, jonka mukaan Restrictive Practices Courtin toteamat NBA-järjestelmän lopettamisesta Yhdistyneessä kuningaskunnassa aiheutuvat seuraukset eivät olisi samanlaisia myös Irlannissa. Komissio on siksi rikkonut EY:n perustamissopimuksen 190 artiklan mukaista velvollisuutta.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös valittajan mukaan tehnyt sen väärän

loppupäätelmän, että päätöksen 43 kohdassa komissio olisi ottanut huomioon Restrictive Practices Courtin tekemät päätökset. Valittajan mukaan komissio ei kuitenkaan ole ottanut tässä päätöksen kohdassa tai missään muussakaan päätöksen kohdassa huomioon kyseisiä päätöksiä. Valittaja myöntää, että komissiolla ei ole velvollisuutta tutkia kaikkea sille esitettyä näyttöä. Käsiteltävänä olevassa asiassa komissio on kuitenkin jättänyt huomiotta osan kaikkein tärkeimmistä näytön osista, joita olivat Restrictive Practices Courtille esitetty näyttö ja sen tekemät loppupäätelmät. Komissio ei olisi saanut hylätä poikkeusta koskevaa hakemusta tutkimatta tätä näyttöä huolellisesti ja perinpohjaisesti. Jos komissio olisi toiminut tällä tavoin, se ei olisi tehnyt tekemäänsä loppupäätelmää. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 79 kohdassa tekemä toteamus, jonka mukaan kansallinen oikeuskäytäntö ei estä yhteisön kilpailuoikeuden soveltamista, on tosin oikea. Tällä toteamuksella ei ole kuitenkaan käsiteltävänä olevassa asiassa merkitystä, koska tässä käsitellään vain sitä seikkaa, voiko valittaja vedota poikkeusta koskevan hakemuksen perusteena edellä mainittuun näyttöön.

ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on hylännyt valittajan tosiasiassa esittämät väitteet.

Komissio väittää edelleen, että komission päätöksen 43 kohta osoittaa, että komissio ei ole jättänyt huomiotta brittiläisen tuomioistuimen päätöksiä. Päätöksessä ei ollut tarpeen käsitellä tarkemmin tälle tuomioistuimelle esitettyä näyttöä ja tämän tuomioistuimen tekemiä päätelmiä, koska niillä ei ollut välitöntä merkitystä käsiteltävänä olevissa asioissa. Lisäksi tämä tuomioistuin ei ole varsinaisesti käsitellyt NBA-järjestelmästä aiheutuvien kilpailunrajoitusten välttämättömyyttä yhteismarkkinoilla. Restrictive Practices Court ei ole myöskään katsonut, että NBA-järjestelmän kumoaminen vähentäisi vientituottoja (joihin kuuluvat vientituotot kirjojen viennistä Irlantiin). Kyseinen tuomioistuin on myös tutkinut ainoastaan, onko NBA-järjestelmän olemassaolo yleisen edun mukaista *Yhdistyneessä kuningaskunnassa*.

50. Komissio väittää puolestaan, että valittajan väittämien väärinymmärtämisellä olisi merkitystä vain silloin, jos tällainen virhe (jota komissio ei pidä toteennäytettynä) vaikuttaisi välittömästi niihin perusteisiin, joilla

51. Valittaja on myös väittänyt, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on käsitellyt sellaisen väitteen, jota valittaja ei ole tehnyt. Tämän osalta viittaan jo käsiteltyyn samanlaiseen väitteeseen, joka koski tuomion

84 kohtaa. [34] Vaikka valittaja olisi oikeassa väittäessään näin, on vaikea ymmärtää, mitä vaikutusta tällä olisi tuomioistuimen päätelmiin valittajan todellisuudessa esittämistä väitteistä.

52. Tutkittaessa sitä, onko komissio ottanut huomioon Restrictive Practices Courtin päätökset, on ensiksikin todettava, että komissio on ainoastaan maininnut nämä päätöksensä 43 kohdassa. Komissio ei sen sijaan ole tutkinut näiden päätösten sisältöä tai tälle tuomioistuimelle esitettyä näyttöä tässä komission päätöksen kohdassa tai muuallakaan päätöksessään. Päätöksen 71 kohdassa on ainoastaan viittaus asian käsittelyyn kansallisessa tuomioistuimessa. Tässä päätöksen kohdassa komissio väittää, että kansallisessa tuomioistuinkäsittelyssä NBA-järjestelmän välttämättömyyttä perustelevat väitteet eivät niinkään koskeneet sitä, onko vakioehtojen soveltaminen välttämätöntä määrähintajärjestelmässä, vaan pikemminkin sitä, onko määrähintajärjestelmä sinällään välttämätön sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisöjen tuomioistuin on jo turvaamistoimia koskevassa päätöksessään viitannut siihen, että kansallisen tuomioistuimen tekemissä päätöksissä tutkittiin myös yhtenäisten myyntiehtojen määräämisen välttämättömyyttä. [35] Yhteisöjen tuomioistuin totesi myös, että komissio on tutkinut päätöksensä 72—86 kohdassa NBA-järjestelmän välttämättömyyttä "kiinnittämättä huomiota kyseisen kansallisen tuomioistuimen tekemiin päätelmiin". [36] Tällä perusteella tuskin voi väittää, että komissio olisi päätöstä tehdessään ottanut huomioon edellä mainitut brittiläisen tuomioistuimen tuomiot. [37]

On outoa, miksi komissio ei ole käsitellyt tarkemmin menettelyä Restrictive Practices Courtissa. Koska valittaja on pitänyt tätä menettelyä erittäin tärkeänä käsiteltävänä olevan asian kannalta, olisi ollut toivottavaa, että komissio olisi tutkinut kyseisessä menettelyssä esitettyä edes lyhyesti. Tätä laiminlyöntiä ei voi selittää ajan puutteella, koska asian käsittely on kestänyt varsin kauan. Komissio on esittänyt asian käsittelyn aikana ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa ne syyt, miksi se ei ole pitänyt merkityksellisenä asian käsittelyä kansallisessa tuomioistuimessa. On kuitenkin vaikea ymmärtää, miksi komissio ei ole esittänyt näitä syitä jo päätöksessään.

53. Olen kuitenkin sitä mieltä, että komissio on oikeassa aineellisten kysymysten osalta.

34 — Ks. edellä 38 kohta.
35 — Ks. edellä (alaviite 9), 30 kohta.
36 — Ks. edellä (alaviite 9), 29 kohta.
37 — Ks. tuomion 79 kohta.

Komissio toteaa osuvasti, että Restrictive Practices Court on tutkinut NBA-järjestelmän sallittavuutta *Yhdistyneen kuningaskunnan* kilpailuoikeuden mukaan. Tämän tuomioistuimen päätökset tehtiin ennen Yhdistyneen kuningaskunnan liittymistä Euroopan yhteisöihin. Ne eivät siksi koske välittömästi EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan tulkintaa eikä niitä voi käyttää välittömästi tässä käsiteltävänä olevassa asiassa sen ratkaisemiseen, ovatko NBA-järjestelmän aiheuttamat kilpailunrajoitukset välttämättömiä *jäsenvaltioiden välisessä kaupassa.* Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tullut tähän loppupäätelmään tuomion 79 kohdassa [38].

Valittajan ja Clén mukaan britannialainen tuomioistuin on päätynyt kansallisessa menettelyssä siihen loppupäätelmään, että NBA-järjestelmästä aiheutuvat kilpailunrajoitukset ovat välttämättömiä tavoiteltujen positiivisten vaikutusten aikaansaamiseksi, ja siksi niiden mukaan komission tulisi osoittaa, että samat loppupäätelmät eivät koske Irlantia. Tällainen päätelmä on kuitenkin väärä. Näyttötaakan kääntäminen tällä tavalla ei ole 85 artiklan 3 kohdan mukaista. Valittajan velvollisuutena on osoittaa kilpailunrajoituksen välttämättömyys jäsenvaltioiden välisessä kaupassa. Osoittaakseen tämän välttämättömyyden valittaja on esittänyt neljä väitettä, joita käsitellään jäljempänä tarkemmin.

54. Tätä ennen on kuitenkin käsiteltävä Booksellers Associationin väite, jonka mukaan kansallisten tuomioistuinten päätökset eivät tosin sido komissiota, mutta komission on kuitenkin oltava EY:n perustamissopimuksen 5 artiklan mukaan yhteistyössä kansallisten kilpailuviranomaisten kanssa. Komission velvollisuutena on ottaa huomioon kansallisten viranomaisten päätökset, jos tämä on välttämätöntä ETY:n perustamissopimuksen kilpailumääräysten oikeudenmukaisen soveltamisen takaamiseksi ja sen estämiseksi, että kansallisen kilpailuoikeuden soveltamiseen puututaan epäoikeutetulla tavalla. Valittaja on ilmeisesti halunnut tehdä tällaisen väitteen asian suullisessa käsittelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa.

Tässä voi jättää käsittelemättä sen komission väitteen, jonka mukaan tämä väite on uutena valitusperusteena jätettävä tutkittavaksi ottamatta. Väliintulijan (varsin epämääräinen) väite on nimittäin joka tapauksessa hylättävä. Tällainen tulkinta johtaisi siihen, että komission olisi mukautettava yhteisön kilpailuoikeuden soveltaminen jokaisessa yksittäistapauksessa kansallisen kilpailuoikeuden sisältöön ja soveltamiseen. Komissio toteaakin oikeutetusti, että tällainen tulkinta kääntäisi päälaelleen sen yhteisöoikeuden perustavaa

38 — Tämän vuoksi merkityksettömiä käsiteltävänä olevassa asiassa ovat myös ne komission käsittelemät britannialaisen tuomioistuimen antaman tuomion kohdat, jotka koskevat NBA-järjestelmän lopettamisen vaikutuksia vientiin.

laatua olevan periaatteen, jonka mukaan yhteisöoikeus on ensisijainen suhteessa kansalliseen oikeuteen.

55. Edellä mainitun perusteella myös tämä valitusperuste on hylättävä. Korostan kuitenkin vielä kerran, että olisi ollut asianmukaista, jos komissio olisi todennut päätöksessään, miksi sen mukaan Restrictive Practices Courtin päätöksillä ei ole merkitystä käsiteltävänä olevan asian kannalta, sen sijaan että *se on esittänyt nämä perustelut vasta asian* oikeudenkäyntimenettelyssä.

(6) Valittajan esittämien erityisten väitteiden käsittely

56. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ja komissio ovat tutkineet erikseen ja irrallaan toisistaan valittajan esittämät neljä väitettä, joilla se perustelee kilpailunrajoituksen välttämättömyyttä koskevan edellytyksen täyttymisen. *Valittajan mukaan näiden väitteiden muodostaman* kokonaisuuden perusteella NBA-järjestelmästä aiheutuvat kilpailunrajoitukset ovat todellakin välttämättömiä tavoiteltujen positiivisten vaikutusten aikaansaamiseksi.

Valittaja väittää koko ajan korostaneensa, että määrähintajärjestelmän on oltava helppo soveltaa, jotta sillä olisi tavoiteltuja suotuisia vaikutuksia. Ilman NBA-järjestelmää yksittäisistä sopimuksista aiheutuisi suuria vaikeuksia, ja yksittäisiä sopimuksia olisi käytännössä mahdoton soveltaa ottaen huomioon kustantajien, julkaisujen ja varastoissa olevien kirjojen määrä ja kirjakauppatoiminnan luonne.

57. Komissio toteaa oikeutetusti, että neljä heikosti perusteltua väitettä ei muodosta edes kokonaisuutena tarkastellen vakuuttavaa perustelujen kokonaisuutta. Valittaja ei ole mielestäni osoittanut, miten neljän väitteen kokonaistarkastelun perusteella näytetään toteen kilpailunrajoituksen välttämättömyys, jos yksikään yksittäisistä väitteistä ei perustele tätä välttämättömyyttä.

58. Komissio viittaa myös siihen, että valittaja ei ole kyseenalaistanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmiä valittajan esittämiin yksittäisiin väitteisiin. Edellä esitetyllä tavalla valittaja *on korostanut asian* käsittelyn aikana yhteisöjen tuomioistuimessa erityisesti komission päätöksen mahdollisia vaikutuksia irlantilaisiin kirjakauppoihin. Väliintulijat ovat lähestyneet asiaa

samalla tavalla. Booksellers Association ilmaisi huolensa vaarasta pienille kirjakaupoille. Clé on käyttänyt ilmaisua Irlannin kirjamarkkinoiden romahtaminen ja puhunut painajaisesta tarkoittaen niitä vaikeuksia, joita komission päätöksestä aiheutuu.

Tällä perusteella olisi voinut olettaa, että valittaja valittaisi ainakin siitä tuomion kohdasta, jossa käsitellään toista valittajan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämää väitettä (jonka mukaan kirjakauppiaat eivät pysty soveltamaan ja noudattamaan eri kustantajien asettamia erilaisia myyntiehtoja). Itse asiassa komission tätä väitettä koskevat päätelmät päätöksen 79—83 kohdassa eivät ole mielestäni kovin vakuuttavia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tämän osalta esittämät päätelmät jättävät myös toivomisen varaa. [39] Näitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmiä ei ole kuitenkaan soveliasta tutkia tässä tarkemmin. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on äskettäin katsonut, tuomioistuin tutkii valitusmenettelyssä ainoastaan asiassa esitetyt valitusperusteet ja arvioi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiota ainoastaan esitettyjen valitusperusteiden valossa. [40] Koska valittaja ei ole esittänyt tätä koskevaa valitusperustetta, ei tässä voida käsitellä tarkemmin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmiä edellä mainitusta väitteestä.

(7) Oikeuspoliittiset väitteet

59. Valittaja toteaa, että komissio on todennut 27.11.1985 päivätyssä ilmoituksessa neuvostolle, [41] että kirjojen määrähintajärjestelmällä on positiivisia vaikutuksia ja että järjestelmä ei riko yhteisön kilpailuoikeutta. Komission menettely nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on ristiriidassa tämän lausuman kanssa ja loukkaa hyvän hallinnon periaatetta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt oikeudenvastaisesti huomiotta tämän ristiriidan.

Komissio kiistää tämän väitteen ja toteaa, että se on kyseisessä ilmoituksessa tehnyt selväksi, että se ei hyväksy mitään sellaista menettelyä, joka rikkoo yhteisön kilpailuoikeutta. Komissio on valinnut käsiteltävänä olevassa asiassa pragmaattisen lähestymistavan ja käsitellyt NBA-järjestelmän soveltamista vain niiltä osin, kuin sillä on vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

39 — Valituksen kohteena olevan tuomion 105 kohdassa lausutaan esimerkiksi, että valittajan esittämä väite koskee "pääosin" Britannian markkinoita eikä ole siksi "merkityksellinen". Minulle on kuitenkin epäselvää, miten tuomioistuin on tullut tällaiseen loppupäätelmään.

40 — Ks. asia C-136/92 P, tuomio 1.6.1994 (alaviite 17, 29 ja 52 kohta).

41 — Ks. KOM (85) 681 lopullinen.

On vaikea ymmärtää, mitä vaikutusta tällä valittajan tekemällä väitteellä on valituksen kannalta. Komissio on oikeutetusti todennut, että valittaja ei ole väittänyt, että valittaja olisi voinut vuoden 1985 ilmoituksen perusteella mahdollisesti oikeudellisesti suojatulla tavalla luottaa siihen, että komissio hyväksyy NBA-järjestelmän. Olenkin sitä mieltä, että kyseessä olevat lausumat ovat poliittisia lausumia, joilla on merkitystä de lege ferenda mutta jotka eivät voi olla — kuten Pentos on perustellusti korostanut — valitusmenettelyn kohteena.

60. Edellä esitetty soveltuu myös valittajan ja Booksellers Associationin esittämään väitteeseen, jonka mukaan komissio ei ole päätöstä tehdessään ottanut huomioon käsiteltävänä olevan asian kulttuuripoliittista puolta. Kuten Booksellers Association on esittänyt, yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan komissiolla on velvollisuus ottaa tällaiset näkökohdat huomioon. Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa sovitulla tavalla EY:n perustamissopimuksessa mainitaan nimenomaisesti kulttuuriin liittyvät näkökohdat (128 artiklan 4 kohta). Komissio ei kuitenkaan ole unohtanut näitä näkökohtia, mikä ilmenee komission päätöksen 75 kohdasta [42].

61. Valittaja on viimeisenä vedonnut Euroopan parlamentin 21.1.1993 tekemään päätöslauselmaan, jossa parlamentti on esittänyt kannanoton kirjojen määrähintajärjestelmien säilyttämiseksi yhteisillä kielialueilla. Komissio on oikeassa todetessaan, että tällä päätöslauselmalla ei ole jo sillä perusteella mitään merkitystä käsiteltävänä olevassa asiassa, koska päätöslauselma tehtiin paljon valituksenalaisen komission päätöksen jälkeen.

62. Edellä mainituilla perusteilla myös tämä valitusperuste on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

63. Koska valitus on edellä mainituilla perusteilla hylättävä, on valittaja velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 122 artiklan ja 69 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Koska Clé ja Booksellers Association eivät ole menestyneet väliintulossaan valittajan tueksi, vaikuttaa asianmukaiselta, että väliintulijat velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan työjärjestyksen 69 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Pentos on yrittänyt väliintulijana käyttää valitusmenettelyä oikeudenvastaisesti asettaakseen kyseenalaiseksi NBA-järjestelmän soveltamisen Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Koska se on väliintulijana tyytynyt pääosin ainoastaan toistamaan komission esittämät väitteet, vaikuttaa kohtuulliselta, että se velvoitetaan vastaamaan itse omista oikeudenkäyntikuluistaan.

42 — Ks. myös komission kilpailupolitiikkaa koskevan kertomuksen 175 ja 177 kohta [KOM (94) 161 lopullinen].

C Ratkaisuehdotus

65. Ehdotan yhteisöjen tuomioistuimelle, että valitus hylätään ja että valittaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut kuitenkin niin, että väliintulijat vastaavat itse omista oikeudenkäyntikuluistaan.